

بررسی توانمندی بخش درمان علوم پزشکی کهگیلویه و بویراحمد در اجرای نظام بودجه ریزی عملیاتی

یعقوب انصاری^۱، سحر صالح پور^۲ و مژگان انصاری^۳

۱ استاد یار. گروه مدیریت. دانشگاه آزاد اسلامی واحد یاسوج

۲ دانشجو. گروه مدیریت. دانشگاه آزاد اسلامی واحد یاسوج

۳ دانشجو. گروه مدیریت. دانشگاه آزاد اسلامی واحد یاسوج

Mozhgan.ansari70@gmail.com

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی توانمندی بخش درمان علوم پزشکی کهگیلویه و بویراحمد در اجرای نظام بودجه ریزی عملیاتی انجام گرفت. این تحقیق از نظر هدف کاربردی و به لحاظ روش شناسی از نوع توصیفی _ پیمایشی است. بدین منظور یک فرضیه تدوین شد که تاثیر توانمندی بخش درمان علوم پزشکی کهگیلویه و بویراحمد در اجرای بودجه ریزی عملیاتی مورد بررسی قرار می داد. جامعه مورد بررسی در این تحقیق کارکنان حوزه مالی دانشگاه علوم پزشکی کهگیلویه و بویراحمد به تعداد ۲۰۰ نفر می باشد و با استفاده از جدول مورگان برابر با ۱۲۷ نفر محاسبه شد که به شیوه نمونه گیری تصادفی در پژوهش شرکت داده شدند. پایایی پرسش نامه به وسیله آلفای کرونباخ تایید شد. پس از جمع آوری اطلاعات در قالب پرسشنامه محقق به کمک نرم افزار SPSS و آزمون پارامتری T استفاده گردید. همچنین با استفاده از آزمون کولموگروف اسمیرنوف به این نتیجه دست یافته شد که با سطح معنی داری بیش از ۵ درصد حاکی از پذیرش فرض H_0 مبنی بر نرمال بودن جامعه پذیرفته شد. نتایج بدست آمده حاکی از این است که توانمندی در اجرای بودجه ریزی در بخش درمان علوم پزشکی تاثیر مثبت و معناداری دارد.

واژه‌های کلیدی: بودجه ریزی، بودجه ریزی عملیاتی، علوم پزشکی کهگیلویه و بویراحمد

۱- مقدمه

در بودجه ریزی عملیاتی منابع براساس اولویت امور و نتایج قابل اندازه گیری تخصیص داده میشوند. بودجه عملیاتی محصول برنامه ریزی استراتژیک است که در آن تصمیمات مربوط به تخصیص بهینه منابع برپایه نتایج پذیرفته شده و محک های سازمانی مربوط به اهداف کلی، اختصاصی، استراتژی ها و برنامه های عملیاتی هر سازمان صورت میگیرد. بعد از تهیه برنامه استراتژیک، هر سازمانی که اعتبارات دولتی دریافت می کند بودجه خود را طوری تهیه و تنظیم می کند که تصمیم گیری های دارای اولویت مربوط به برنامه استراتژیک خود را منعکس کند. پس تقاضای بودجه توسط سازمان بیانگر نیازهای آن سازمان برای اجرای نتایج دارای اولویت در برنامه استراتژیک خود می باشد.

بودجه ریزی عملیاتی یک برنامه تلفیق عملکرد سالانه و بودجه سالانه می باشد که روابط بین سطح اعتبارات برنامه و نتایج مورد انتظار را نشان می دهد. همچنین تأیید می کند که یک هدف یا مجموعه ای از هدفها باید با مقدار معینی از اعتبارات بدست آید.

یک بودجه عملیاتی علاوه بر تخصیص هزینه های فعالیت، همه فعالیتهای (مستقیم و غیرمستقیم) مورد نیاز برای پشتیبانی یک برنامه را تعریف و تعیین می کند.

یک بودجه عملیاتی عبارت است از یک برنامه سالانه به همراه یک بودجه سالانه که رابطه میان میزان وجوه تخصیص یافته به هر برنامه با نتایج به دست آمده از اجرای آن برنامه را نشان می دهد. این بدان معنی است که با هر میزان مخارج انجام شده در هر برنامه، می باید مجموعه معینی از اهداف تأمین شود. هدف غایی بودجه ریزی عملیاتی کمک به اتخاذ تصمیمات عقلانی درباره تخصیص و تعهد منابع دولت براساس پیامدهای قابل سنجش می باشد که نتایج قابل انتظار (عملکرد) دستگاه را در طول زمان منعکس می کند.

ادبیات و پیشینه :

بودجه شاهرگ حیاتی دولت است، زیرا دولت تمام فعالیتهای مالی خود اعم از کسب درآمد و پرداخت هزینه ها برای اجرای برنامه های متعدد و متنوع خود را در اهارا و قانون بودجه انجام می دهد بنابراین بودجه آئینه تمام نمای همه برنامه ها و فعالیتهای دولت بوده و نقش بسیار مهمی در توسعه اقتصاد ملی ایفا می نماید. (۱)

نتایج به دست آمده حاکی از این است که پذیرش بودجه ریزی عملیاتی، اختیار در اجرای بودجه ریزی عملیاتی و توانمندی در اجرای بودجه ریزی عملیاتی بر استقرار بودجه ریزی عملیاتی در دانشگاه تاثیر مثبت و معنی داری دارند. (۲)

در سیستم بودجه ریزی سنتی عوامل مهمی اون اثربخشی، کارایی، صرفه جویی و بازدهی درقبال صرف منابع نادیده گرفته می شوند لذا از منابع بدرستی استفاده نشده و حتی به هدر می روند. از طرفی افزایش یا کاهش بودجه دستگاهها تابع تصمیمات سیاسی و اعمال نفوذ اشخاص و قدرت آنها زنی آنها بوده و میزان پاسخگویی مدیران و سنجش میزان مسئولیت پذیری آنان کم رنگ می باشد. علاوه براین در کشور ما بودجه با مسائل اقتصاد کلان مانند رشد اقتصادی، بیکاری، اشتغال و تورم

و بطور کلی رونق و رکود اقتصادی در ارتباط است و از سوی دیگر در اکثر سالها با کسری بودجه مواجه است. (۳)

در نظام بودجه ریزی عملیاتی منابع مصرف می شوند تا نتیجه ای منطقی، معقول و در راستای اهداف سازمان ها به دست آید. در نظام مذکور، بودجه بندی بر مبنای اهداف انجام می شود. در بودجه بندی عملیاتی، سازمان ها با یک طرح کلی، یک مجموعه برنامه و تعداد بسیار زیادی پروژه و فعالیت روبرو هستند. در این شیوه، در یک قالب کلی، طرح ها، برنامه ها و پروژه ها مورد بررسی و ارزیابی قرار می گیرند و با نگرشی سیستمی بودجه بندی می شود. در این نظام بودجه بندی، امکان مقایسه پروژه ها و برنامه ها با هم و انتخا اثربخش ترین آنها در نیل به اهداف کلی وجود دارد، زیرا بودجه ریزی عملیاتی، عوامل صرفه جویی و اثربخشی را به ابعاد سنتی بودجه ریزی اضافه می کند. در نظام بودجه ریزی عملیاتی، بین کارایی و اثربخشی تمایز قائل می شوند. در کارایی، استفاده مفید از منابع مورد توجه است، در حالی که اثربخشی با عملکرد مرتبط است. در بودجه ریزی عملیاتی، طبقه بندی عملیات به نحوی است که اهداف شفاف تر بیان می شوند، ارزیابی بودجه سهل تر است و در روش هزینه یابی آن، ارتباط بین داده و ستانده مورد توجه قرار می گیرد. (۴)

با توجه به مزایای بودجه عملیاتی و نقایص و کاستی های بودجه ریزی سنتی موجود کشور، لزوم اجرای بودجه عملیاتی به عنوان یک روش نوین در بودجه ریزی سنتی به شدت احساس می گردد. همچنین با توجه به حساس بودن بخش درمان در دنیا و زیر ذره بین بودن این بخش جهت ارائه خدمات درمانی به انسان ها باید بودجه سالیانه اش کامل، جامع، دقیق باشد. لذا این پژوهش جهت بررسی توانمندی بخش درمان دانشگاه علوم پزشکی استان کهگیلویه و بویراحمد در اجرای نظام بودجه ریزی عملیاتی انجام گردید.

فرضیه تحقیق :

توانمندی سازمان در اجرای نظام بودجه ریزی عملیاتی در بخش درمان علوم پزشکی استان کهگیلویه و بویراحمد تاثیر دارد.

روش شناسی :

تحقیقات را میتوان بر سه اساس: هدف ، زمان گردآوری و ماهیت داده ها بررسی کرد. تحقیقات بر اساس هدف شامل سه دسته تحقیق بنیادی، کاربردی و توسعه ای می باشند. تحقیقات بر اساس زمان گردآوری به ۳ دسته تحقیقات تاریخی، پیمایشی و آزمایشی یا تجربی تقسیم میشوند و نهایتاً انواع تحقیق بر اساس ماهیت داده ها شامل دو دسته تحقیقات کمی و کیفی می باشند (حبیب پور و صفری ، ۱۳۹۰). نوع این تحقیق براساس هدف، کاربردی است و بر اساس زمان تحقیق (توصیفی از نوع) پیمایشی است. (حبیب پور و صفری ، ۱۳۹۰) و بر اساس ماهیت داده ها کمی است (ازکیا و دربان آستانه ، ۱۳۸۲:۲۹۶).

جامعه مورد بررسی در این تحقیق کارکنان حوزه مالی دانشگاه علوم پزشکی کهگیلویه و بویراحمد به تعداد ۲۰۰ نفر می باشند . روش نمونه گیری تصادفی ساده بوده و تعداد نمونه بر اساس جدول مورگان ۱۲۷ نفر محاسبه گردید.

پایایی پرسش نامه :

با کمک از نرم افزار SPSS پایایی میزان توانایی بخش درمان دانشگاه علوم پزشکی یاسوج در اجرای نظام بودجه ریزی عملیاتی ۸۲٪ محاسبه شد.

روایی پرسش نامه :

بر اساس مبانی نظری و کمک گرفتن از افراد متخصص و صاحب نظر و اساتید فن، روایی ابزار مورد سنجش مورد تأیید قرار گرفت.

آزمون کولموگوروف اسمیرنوف:

با توجه به نتایج آزمون کولموگوروف اسمیرنوف و بررسی مقادیر سطح معنیداری میتوان نتیجه گرفت که در سطح خطای پنج درصد آزمون برای متغیر توانمندی با سطح معنی داری بیشتر از 5 درصد ($\text{sig} > 0.05$) حاکی از پذیرش فرض نرمال برای متغیر "توانمندی" است. پس نشان دهنده ی نرمال بودن جامعه می باشد.

متغیر	مقدار آماره ی Z	سطح معنی داری (Sig)
توانمندی	۰,۸۳۶	۰,۱۶۵

آزمون فرضیه :

توانمندی سازمان در اجرای نظام بودجه ریزی عملیاتی در بخش درمان علوم پزشکی استان کهگیلویه و بویراحمد تاثیر دارد. برای آزمودن این فرضیه با توجه به نرمال بودن متغیر "توانمندی" ، آزمون تی برای سنجش فرضیه مورد استفاده قرار گرفت. در این آزمون فرضیه پژوهشی به صورت زیر تعریف میگردد:

$$\begin{cases} H_0 = \mu \leq 3 \\ H_1 = \mu > 3 \end{cases}$$

که در آن برابر میانگین نظرات افرادی است که نظر مثبتی نسبت به تاثیرگذاري متغير توانمندی در استقرار بودجه ریزی عملیاتی داشته‌اند. با توجه به پنج گزینه‌های بودن سوالات و درجه بندی آنها از ۰ تا ۵، میانگین نظرات بیشتر از عدد ۲ به عنوان نظر مساعد مورد نظر قرار گرفته است.

در جدول شماره ۲ نشان داده شد که مقدار آماره ی تی برابر با ۱۷,۲۳ بدست آمده و سطح معنی داری (sig) کمتر از پنج صدم بدست آمد.

مقدار آماره تی	درجه آزادی	میانگین تفاضل	سطح معنی داری
۱۷,۲۳	۱۲۶	۱,۰۱۵	۰,۰۰۰

بحث و نتیجه گیری:

از آنجایی که بخش درمان در سلامت و زندگانی مردم تاثیر مهمی داری بنابراین باید این بخش را آماده هرگونه ارائه خدمات نسبت به انسان ها کرد، همچنین توانمندی بخش درمان به سه بخش توانایی نیروی انسانی و فنی و ارزیابی نیروی عملکرد آنها برمی گردد و بخش درمان باید در رفاه کامل تجهیزات و مادیاتی باشد. پس این بخش نیازمند بودجه دقیق و به روز و جامع می باشد. با توجه به این پژوهش، نشان داده شد که بخش درمان علوم پزشکی استان کهگیلویه و بویراحمد توانایی اجرای نظام بودجه ریزی عملیاتی را دارد.

پیشنهادها:

- ۱_ استفاده از سیستم های اطلاعات مدیریت در اجرای هرچه بهتر نظام بودجه ریزی عملیاتی
- ۲_ شناسایی عوامل بازدارنده و یا کاهنده در اجرای نظام بودجه ریزی عملیاتی

منابع:

- (۱)- سهیلی،محمد (۱۳۸۷) بودجه بندی عملیاتی در مؤسسات فرهنگی آستان قدس رضوی، دومین کنفرانس بین المللی بودجه ریزی عملیاتی.
- (۲)-یدالله منفردیان (۱۳۹۵) ارائه الگویی جهت استقرار نظام بودجه ریزی عملیاتی در دانشگاه علوم پزشکی استان ایلام).
- (۳)- فرزیب،(۱۳۸۷)، بودجه ریزی کاربردی در ایران، تهران،آپ اول، شرکت تعاونی کارآفرینان فرهنگ و هنر.
- (4)- Hatri J. L. (1989). Performance budgeting in Maine. paper presented at the Managing Performance Conference. Baltimore, MD.
- (۵)- حبیب پور گتایی، کرم، صفری شالی، رضا، ۱۳۹۰، راهنمای جامع کاربرد spss در تحقیقات پیمایشی. تهران: متفکران
- (۶)- ازکیا، مصطفی. دربان آستانه، علی رضا، ۱۳۸۲، روشهای کاربردی تحقیق. تهران، انتشارات: کیهان